

Hemmelig.**St. med. nr. 32.**

(1932)

Om Norges tilslutning til president Hoovers forslag om utsettelse med betaling av 1 års renter og avdrag av «reliefgjeld» m. v.

Finans- og Tolldepartementets innstilling av 27 mai 1932, som er bifalt ved kongelig resolusjon av samme dag.

(Foredratt av statsråd Jon Sundby.)

Den 20 juni 1931 offentliggjorde De Forente Staters president, Hoover, sitt forslag om ett års utsettelse med betaling, såvel av renter som avdrag, av gjeld mellom stater (Intergovernmental debts), opbygnings- og hjelpekreditt (Reparations- and relief-debts), statenes gjeld til private dog undtatt. Forslaget gikk ut på at den amerikanske regjering, under forutsetning av Kongressens samtykke, vilde gi utsettelse med alle betalinger vedrørende fremmede staters gjeld til De Forente Stater, der for-

faller i det finansår som begynner 1 juli 1931. Utsettelsen er dog betinget av at også de øvrige viktige kreditormakter går med på en lignende betalingsutsettelse på ett år.

Norge hadde pr. 1 juli 1931 fordringer som omfattes av Hoovers moratorieforslag, på følgende land (for Polens og Rumeniens vedkommende etter fradrag av terminene pr. s. d. som blev betalt sist i juni s. å. og tatt til inntekt i statsregnskapet for 1930—31):

		Kr.	Kr.
Rumenia	ca. £ 1 860 à kr. 18,16	ca. 47 000	
		» 34 000	81 000
Østerrike	ca. £ 2 600 à kr. 18,16	ca. 2 023 000	
		» 47 000	2 070 000
Polen	ca. £ 1 200 à kr. 18,16	ca. 16 307 000	
		» 22 000	16 329 000
		Tilsammen	18 480 000

Om Norges tilslutning til president Hoovers moratorieforslag.

For samtlige disse tilgodehavender er der i henhold til internasjonale gjeldsoppgjør utstedt obligasjoner, de såkalte «Relief Bonds», hvorved alle kreditorer er stillet på like fot med hensyn til dekning av renter og avdrag av sine tilgodehavender.

Med hensyn til de enkelte gjeldsposter bemerkes:

For Rumenas vedkommende bortfaller spørsmålet om moratorium forsåvidt angår gjelden til Norge, idet nevnte land har meddelt, at det ikke ønsker å benytte sig av adgangen til betalingsutsettelse.

Østerrikes gjeld hithører vesentlig fra kjøp av saltet sild i 1920. Gjeldens størrelse og tilbakebetaling blev endelig fiksert ved en internasjonal ordning i 1928. I henhold hertil skal gjelden forrentes og avdras med en bestemt årlig kvote. Terminen pr. 1 januar 1932 — den termin hvormed der i tilfelle skal gis utsettelse — utgjør kr. 18 700 og £ 24 efter pari kurs = ca. kr. 400, tilsammen ca. kr. 19 100.

Polens gjeld hithører også i det vesentlige fra kjøp av salt sild i årene 1919 og 1920, se nærmere herom St. prp. nr. 30 for

A. Statens eget tilgodehavende	ca. kr. 14 188 000
B. De av staten i henhold til garantien overtatte 30 pct. av sildesyndikatenes tilgodehavende	» » 522 000
C. Sildesyndikatenes eget tilgodehavende	» » 1 619 000

Tilsammen kr. 16 329 000

Som foran antydnet hadde Polen allerede i juni f. å. innbetalt terminen pr. 1 juli f. å. og denne er tatt til inntekt i statsregnskapet for 1930—31. Departementet finner derfor, at der i intet tilfelle bør bli tale om tilbakebetaling av denne termin. Et eventuelt moratorium fra Norges side måtte derfor i tilfelle omfatte de næstfølgende terminer, nemlig terminen 1 januar og 1 juli 1932. Disse terminer utgjør:

A. Vedrørende Statens eget tilgodehavende renter ca. kr. 692 800 avdrag ca. kr. 1 370 100 tilsammen ca. kr. 2 062 900.
--

1922 og St. med. nr. 22 for 1926. Som det av disse dokumenter vil fremgå, leverte også to private sammenslutninger, A/S Storsildsyndikatet av 1920 og A/S Vårsildsyndikatet av 1920, sild til Polen på en av statens kontrakter, idet staten overfor syndikatene garanterte for riktig betaling av 30 pct. av salgssummen.

Da Polen ikke maktet å oppfylle sine forpliktelser, blev der høsten 1924 av den i anledningen nedsatte hjelpekredittkomite i London fremsatt forslag om konsolidering av den polske gjeld. Norge fant å måtte vedta dette forslag, hvorved der for gjelden + ubetalte renter utstedtes «Relief Bonds», som forrentes fra 1 januar 1925 med 5 pct. p. a. og skal tilbakebetales efter annuitetsprinsippet i 28 halvårige terminer, 1ste termin 1 juli 1926, siste termin 1 januar 1940. Ved denne ordning blev imidlertid garantien overfor sildesyndikatene effektiv, og garanti-beløpet vel kr. 650 000 utbetalt til syndikatene mot overdragelse til staten av et tilsvarende beløp av deres fordring.

I de forannevnte polske reliefobligasjoner er således nu inkludert følgende gjeldsposter, hvorpå gjenstår efter at terminen 1 juli 1931 er betalt:

B. Vedrørende de av staten i anledning av garanti overtatte 30 pct. av sildesyndikatenes tilgodehavende renter ca. kr. 25 500 avdrag ca. kr. 50 500 tilsammen ca. kr. 76 000.
C. Vedrørende sildesyndikatenes tilgodehavende renter ca. kr. 79 000 avdrag ca. kr. 156 300 tilsammen ca. kr. 235 300.

Departementet er av den opfatning, at såvel de under B. som C. nevnte poster er gjeld til «private», og at den delikke berøres av president Hoovers forslag, der

Om Norges tilslutning til president Hoovers moratorieforslag.

som foran nevnt uttrykkelig undtar gjeld til private fra moratoriet.

I anledning av de ovennevnte sildesalg har videre staten ved forlik av juni 1926 forpliktet sig til å betale provisjon av terminene til Norsk Elektrokemisk, herr Zeiner Henriksen, samt firmaet Lambert & Krzysiak «alt under forutsetning av at de omforente innbetalinger fra Polen finner sted.» Denne provisjon vil for terminene 1 januar og 1 juli 1932 utgjøre tilsammen kr. 91835,38. Også denne provisjon må etter departementets mening omfattes av moratorieforslagets undtagelsesbestemmelse

Vedkommende Østerrike	ca. kr.	19 100
Vedkommende Polen: Renter og avdrag av statens eget tilgodehavende	ca. kr.	2 062 900
÷ provisjonen til de private firmaer	» »	91 800
	» »	1 971 100
	Tilsammen ca. kr.	1 990 200

Den amerikanske regjering har ikke rettet nogen offisiell anmodning til Norge om tilslutning til president Hoovers moratorieforslag. Initiativet hertil er for Europas vedkommende tatt av Den Internasjonale Hjelpekredittkomite (The International Reliefcommittee) i London, hvor følgende land er representert: Australia, Danmark, Frankrike, England, Holland, Italia, Norge, Sverige og Schweiz. Denne komite vedtok i møte den 26 juni 1931 utkast til beslutning (Draft decision), hvorved komiteens formann bemyndiges til å underrette de stater som har utestående reliefgjeld om, at de regjeringer, som er representert i komiteen, har besluttet å innrømme ett års utsettelse med alle betalinger med hensyn til reliefobligasjoner på de betingelser som man herefter måtte bli enige om, så snart president Hoovers moratorieforslag er blitt almindelig akseptert.

Moratorieordningen er senere av komiteen nærmere fastsatt således:

Utsettelsen skal gjelde terminer forfalne i tiden fra 1 juli 1931 til 30 juni 1932. De således suspenderte terminer skal — hvis intet annet blir avtalt — betales

for gjeld til private. Provisjonen må derfor, i tilfelle av at Norge slutter sig til moratorieforslaget, bli å betale av Polen.

I statsbudgettet for inneværende termin er der under inntektskapitlene 2812 og 3121 medtatt de fulle kontraktsmessige renter og avdrag av de heromhandlede «Relief Bonds». Budgettets inntektsanslag under disse kapitler vil derfor i tilfelle betalingsutsettelsen innvilges (for Polens vedkommende med de ovenfor nevnte reserverasjoner) svikte med følgende beløp:

med like store halvårlige avdrag i løpet av 10 år, hvert års 1 januar og 1 juli. Betalingen av de suspenderte terminer skal dog i intet tilfelle strekkes over et lengere tidsrum enn hovedgjeldens løpetid. Første avdrag skal betales 1 juli 1933, fra hvilken dag de ubetalte terminer skal forrentes med 3 pct.

Komiteens utkast til beslutning blev gjennom legasjonen i London og Utenriksdepartementet innsendt hertil med henstilling om, at Norge måtte gi sin tilslutning til moratorieforslaget. Av den korrespondanse som i den anledning blev ført mellom Utenriksdepartementet og dette departement, tillater man sig å hitsette Utenriksdepartementets skrivelse av 25 juli 1931:

«Under henvisning til senest skrivelse herfra av 21 ds. har jeg den ære å meddele, at jeg ved personlige konferanser med sendemann Vogt, London, og sendemann Ditleff, Warszawa, som begge for tiden er hjemme på ferie, har drøftet muligheten av for Norges vedkommende ikke å yde et års moratorium for reliefgjeld. Ved disse meningsutvekslinger og ved et nøie studium av spørsmålet samt ved orienteringer fra

Om Norges tilslutning til president Hoovers moratorieforslag.

legasjonen i London, er det da blitt mig klart, at Norge ikke her kan skille sig ut. Den økonomiske og finansielle solidaritet, som det hooverske forslag gir uttrykk for, vilde sannsynligvis ansees for brutt av oss, hvis vi på det område hvor vi kan vise vår tilslutning — i reliefgjeldsspørsmålet — uaddrog oss. Jeg er fullt opmerksom på det alvorlige offer som vårt statsbudgett nettop i dette særlig vanskelige år blir pålagt ved å måtte undvære den inntekt som tilflyter oss ved renter og avdrag fra reliefgjelden. Men det er min mening at Norge internasjonalt sett vilde komme i en uheldig særstilling ved ikke å yde dette offer, som jo skal bety en utsettelse, ikke en eftergivelse. Jeg har derfor den ære å anmode det kgl. departement om snarest mulig å bli satt istand til å gi vår legasjon i London telegrafisk underretning om at vi, under forbehold av Stortingets approbasjon, tiltrer forslaget om et års moratorium for de renter og avdrag som tilkommer oss for neste budgettår. Formodentlig vil vi kunne beholde de i år for 1 juli innbetalte beløp, jfr. dog vedlagte gjenpart av skrivelse av 23 ds. fra legasjonen i Stockholm, hvorav fremgår, at Sverige er forberedt på å tilbakebetale denne termin. Jeg akter senere å opta direkte forhandlinger med Polen til ordning av bl. a den sum av ca. kr. 92 000 som jeg forstår i år skal utbetales i kommisjon på den polske innbetaling.»

Dette departement hadde av finansielle grunner sterke betenkeligheter ved å tilråde Norges tilslutning til moratorieforslaget, idet dette som foran anført vil medføre en inntektssvikt på inneværende termins regnskap på henimot 2 mill. kr. På den annen side fant man, på grunn av sakens utenrikspolitiske betydning, ikke uten videre å kunne motsette sig Utenriksdepartementets henstilling. Den 31 juli 1931 tilskrev man derfor Utenriksdepartementet og meddelte, at — såfremt det efter Utenriksdepartementets mening av utenrikspolitiske grunner måtte ansees uomgjengelig nødvendig, at Norge tiltrådte forslaget — fant Finansdepartementet efter omatendighetene ikke å burde ta ansvaret for, at

man undlot dette. Tilslutningen måtte dog i tilfelle gjøres betinget av at betalingsutsettelsen blev godkjent av Stortinget, og selv sagt også tiltrådt av samtlige øvrige kreditornasjoner. På grunn av de tidligere omtalte spesielle forhold med hensyn til Polens gjeld, fant man det videre nødvendig å gjøre en eventuell betalingsutsettelse likeoverfor dette land betinget av:

1. At den allerede erlagte termin pr. 1 juli 1931 ikke blir å tilbakebetale.
2. At betalingsutsettelsen bare må gjelde den norske stats tilkommende efter relief-obligasjonene og ikke også hvad A/S Vårsildsyndikatet av 1920 og A/S Storsildsyndikatet av 1920 måtte ha til gode.
3. At betalingsutsettelsen ikke må omfatte provisjonen til A/S Norsk Elektrokemisk, herr Zeiner Henrichsen, samt firmaet Lambert og Krzysiak, såfremt der fra disse eller dem de måtte ha transportert sitt tilgodehavende til måtte fremkomme krav om betaling av provisjon også under moratoriet.

Den norske regjerings standpunkt, således som det er presisert i forannevnte skrivelse av 31 juli f. å., blev derefter meddelt Hjelpekredittkomiteen ved skrivelse av s. d. fra legasjonen i London til komiteens formann. Denne skrivelse blev behandlet i komiteens møte den 13 august f. å., hvor ingen av representantene hadde noget å bemerke i anledning de av Norge opstilte reservasjoner.

Utsettelsesforslaget, således som det er utformet av Hjelpekredittkomiteen, er tiltrådt av samtlige europeiske kreditormakter. Det er også vedtatt av De Forente Staters Kongress, dog med den modifikasjon at renten av de suspenderte terminer blev fastsatt til 4 i stedet for 3 pct. som av komiteen foreslått.

Det norske standpunkt til moratorieordningen blev likeoverfor Polen nærmere presisert i en av legasjonen i Warszawa utarbeidet «Aide Memoire» av 1 oktober 1931

Om Norges tilslutning til president Hoovers moratorieforslag.

undta sildesyndikatenes reliefbonds fra Hoover-moratoriet, og henstiller at der optas forhandlinger herom. Handelsråden nevner i denne forbindelse, at også de av staten fra sildesyndikatene overtatte reliefbonds, motsvarende de av staten garanterte 30 pct. av kjøpesummen, i tilfelle må kunne kreves undtatt fra moratoriet.

Nærværende departement er efter det av Polen inntatte standpunkt nærmest av den opfatning at man ikke overfor Stortinget vil kunne anbefale, at Norge tiltrer president Hoovers forslag, forsåvidt Polen angår, men at man innkrever Norges tilkommende efter de utstedte reliefbonds. Man vil imidlertid efter omstendighetene ikke motsette sig, at der, før videre foretas, gjøres henvendelse til Reliefkomiteen i London, såfremt det ærede departement måtte finne dette hensiktsmessig.»

Efter gjennom legasjonen i London å være blitt gjort bekjent med uoverensstemmelsen mellom Polen og Norge, rettet Hjelpekredittkomiteens sekretær i skrivelse av 20 januar 1932 en henvendelse til den polske ambassade sammesteds, hvori han gjør oppmerksom på, at betaling til private agenter av kommisjonen i forbindelse med den polske reliefgjeld til Norge var blitt behandlet av komiteen på møte den 13 august 1931, og at der ikke blev reist nogen innvending av nogen av kreditorregjeringene mot at denne kommisjon holdtes utenfor moratoriet. I skrivelsen uttales bl. a.

«Da den foreslåtte anvendelse av president Hoovers forslag på de polske reliefgjeldsbetalinger for Norges vedkommende må ratifiseres av Stortinget, forekommer det mig, at der kan være nogen risiko for avslag fra denne forsamling, hvis man ikke efterkommer den norske forutsetning om, at disse særlige betalinger ikke skal utsettes.»

Da skrivelsen kun omhandler kommisjonen til de private agenter gjorde Utenriksdepartementet i skrivelse av 29 januar 1932 legasjonen i London op-

merksom på, at den norske regjering den hele tid hadde forlangt undtatt fra moratoriet også såvel hvad A/S Vårsildsyndikatet av 1920 som A/S Storsildsyndikatet av 1920 hadde tilgode. I skrivelse av 4 februar d. å. til Utenriksdepartementet meldte legasjonen tilbake, at Hjelpekredittkomiteens sekretær har fremholdt, at han ikke finner at komiteen kan foreta noget ytterligere, da betaling av tilgodehavender til private ikke berøres av moratoriet.

Den 11 s. m. tilskrev Utenriksdepartementet legasjonen i Warszawa angående saken og fremholdt bl. a.:

«Jeg ber legasjonen i tilfelle fremholde, at den norske regjering fra første stund av tok forbehold om at den private gjeld (Sildesyndikatenes tilgodehavender og den private kommisjon) ikke skulde omfattes av moratoriet. Hertil gav alle kreditor-nasjoner, som var representert i Reliefkomiteen sitt samtykke. Uansett reliefobligasjonenes tekst skulde der således ikke være nogen betenkelighet for Polen i å betale denne del av gjelden til Norge. Hadde Norge ikke straks tatt dette forbehold, og kreditor-nasjonene ikke gitt sitt samtykke hertil, vilde Polens vegring ved å betale de private norske tilgodehavender vært forståelig og på sin plass. Legasjonen bør også nevne, at Polens nektelse av å betale den private gjeld formentlig vil føre til at Stortinget ikke vil gi sitt samtykke til moratoriet.»

På foranledning av en gjennom Utenriksdepartementet mottatt forespørsel fra legasjonen i Warszawa om, hvorvidt Norge vil kunne diskutere eventuelt kompromiss, meddelte dette departement, at man fant at det tidligere inntatte standpunkt burde oprettholdes, og at man således ikke kunde anbefale at der innledes forhandlinger med de polske myndigheter om noget kompromiss, således som antydnet av legasjonen i Warszawa.

I skrivelse til legasjonen i Warszawa av 15 mars d. å. erklærte Utenriksdepartementet sig enig i Finansdepartementets standpunkt og anmodet legasjonen

Om Norges tilslutning til president Hoovers moratorieforslag.

om å meddele de polske myndigheter, at saken nu vil bli forelagt Stortinget, og at regjeringens forslag i betraktning av de vanskeligheter, der er blitt reist fra Polens side med hensyn til betalingen av de private tilgodehavender (såvel agentprovisjonen som sildesyndikatenes tilkommende), vilde gå ut på at Norge ikke tiltrer president Hoovers forslag, forsåvidt Polen angår.»

Fra legasjonen i Warszawa mottok man derefter følgende svarskrivelse datert 22 s. m.:

«Jeg har idag muntlig meddelt finansministeriet innholdet av 3dje avsnitt av det kgl. departements skrivelse nr. 45. Vedkommende embedsmann uttalte beklagelse over at Norge fant å måtte innta det angitte standpunkt og anmodet om, at man dog vilde avvente det allerede bebudede definitive svar som ministeriet vilde avgi, såsnart de nødvendige tilleggsoplysninger forelå fra London. Saken vilde idag påny bli telegrafisk påskynnet.»

Senere har man — tross gjentatte henvendelser fra den norske legasjon i Warszawa — ikke fått noget endelig svar fra de polske myndigheter, og Utenriksdepartementet har i skrivelse til nærværende departement av 19 mai d. å. meddelt, at der fra Utenriksdepartementets side ikke er noget til hinder for, at saken av nærværende departement straks forelegges Stortinget.

Dette departement finner efter det foran anførte ikke å kunne anbefale at Norge tiltrer president Hoovers forslag, forsåvidt angår utsettelse med betalingen av ett års renter og avdrag av tilgodehavendet hos Polen. Såfremt der fra

Stortingets side ikke fremkommer nogen innsigelse herimot, vil nærværende departement gjennom Utenriksdepartementet gjøre Hjelpkredittkomiteen i London bekjent hermed, og derefter overfor Polen fremsette krav om betaling av de forfalne kontraktmessige renter og avdrag, såvel hvad statens som sildesyndikatenes tilgodehavende angår.

For Østerrikes gjeld foreligger ikke spørsmålet om betaling til private. Det er her utelukkende den norske stat som er kreditor. Departementet finner — overensstemmende med det standpunkt man tidligere har inntatt til Den Internasjonale Hjelpkredittkomites henvendelser — at der bør innrømmes Østerrike utsettelse med betalingen av den pr. 1 januar d. å. forfalne termin stor ca. kr. 19 100 av reliefgjelden til Norge, idet den således suspenderte termin som foran anført forutsettes avdratt med like store halvårige avdrag i løpet av 10 år, første avdrag å erlegge 1 juli 1933, fra hvilken dag det ubetalte beløp forrentes med 3 (alternativt 4) pct. Såfremt der fra Stortingets side ikke fremkommer nogen innsigelse herimot, vil departementet anse sig bemyndiget til å forholde som anført.

Departementet vil anbefale at avtrykk av nærværende foredrag tilstilles Stortinget og skal i henhold hertil

innstille:

Avtrykk av Finans- og Tolldepartementets foredrag av 27 mai 1932 om Norges tilslutning til president Hoovers forslag om utsettelse med betalingen av 1 års renter og avdrag av «reliefgjeld» m. v., sendes Stortinget.